

Conceptnota ter begeleiding van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027

De grote STROOMversnelling

Bijkomende investeringen richting gezonde waterlopen in Vlaanderen

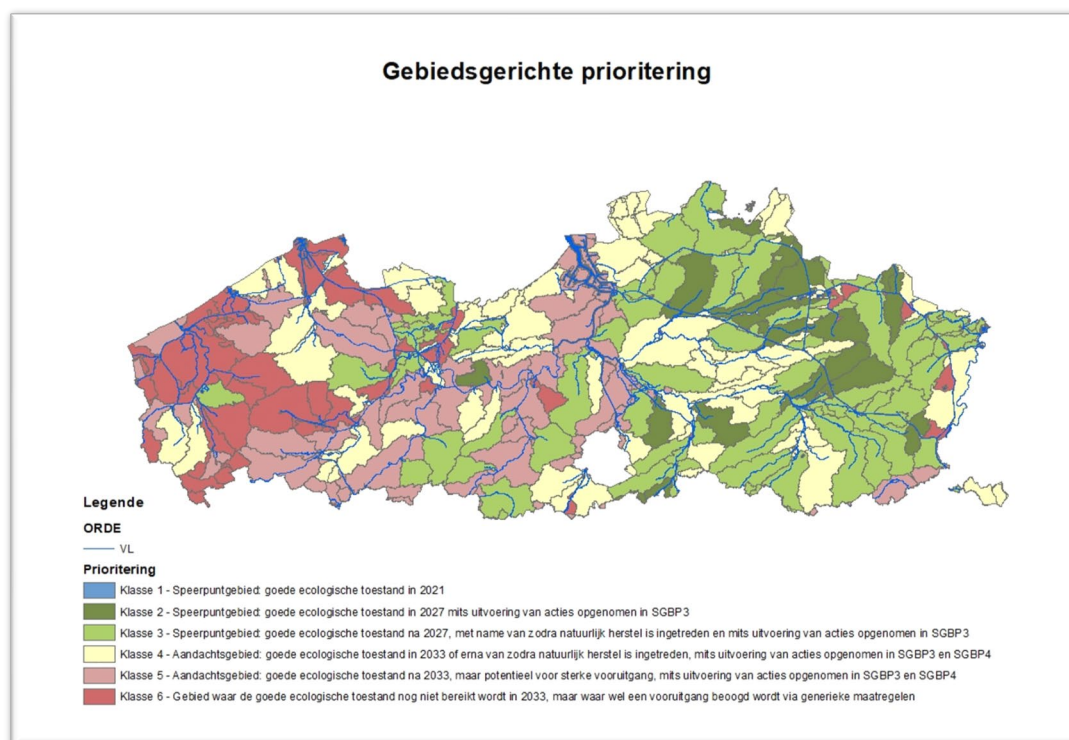
Zowel de kwaliteit van het oppervlaktewater als de kwaliteit en de kwantiteit van het grondwater in Vlaanderen laat nog al te vaak te wensen over. Met **de grote STROOMversnelling** wordt, met concrete ingrepen en een duidelijk kompas in de hand, de kwaliteit van het watersysteem in Vlaanderen de komende jaren stevig opgekrikt.

Met de stroomgebiedbeheerplannen 2022 -2027 voor Schelde en Maas hebben we een duidelijke gids in ons bezit om het oppervlakte- en grondwater in Vlaanderen te verbeteren. Ze geven uitvoering aan de Europese kaderrichtlijn Water en aan de Overstromingsrichtlijn en sluiten aan op de eerste twee stroomgebiedbeheerplannen (2010–2015 en 2016–2021).

Het resultaat van de eerste twee stroomgebiedbeheerplannen is een zichtbaar verbeterde waterkwaliteit. De afgelopen jaren kwamen steeds minder vervuilende stoffen in de waterlopen terecht, maar we moeten wel vaststellen dat er nog veel te veel waterlichamen geen goede kwaliteit hebben, en dat er nog veel werk aan de winkel is. Er zal nog veel water door de Schelde en de Maas stromen voor onze waterlopen in Vlaanderen de beoogde kwaliteit hebben. Want eerlijk is eerlijk: die verbetering waarvan sprake, vlakt de laatste jaren af. Bovendien worden de vooropgestelde doelen nog lang niet overal in Vlaanderen gehaald en riskeert Vlaanderen hierdoor een Europese veroordeling.

De waterlopen in Vlaanderen zijn opgedeeld in 195 gebieden, zogenaamde waterlichamen. Om gezonde en leefbare waterlopen waar te maken, staan in alle 195 gebieden belangrijke investeringen en maatregelen op de planning. De gebieden zijn ingedeeld in klassen, van 1 tot 6. In gebieden die zijn aangeduid als klasse 1, 2 en 3 is een goede toestand binnen handbereik en is voorzien om alle acties tegen 2027 uitgevoerd hebben. In gebieden van klasse 4, 5 en 6 is de afstand tot een goede toestand nog danig groot en zijn de inspanningen ook financieel, ecologisch en maatschappelijk navenant. Daarom worden de inspanningen in deze gebieden gespreid tot resp. 2033 en 2039, telkens met duidelijke tussendoelstellingen in 2027 en 2033.

Tijdens het openbaar onderzoek in het kader van de ontwerp stroomgebiedbeheerplannen 2022 -2027 werden meer dan 800 opmerkingen ingediend. De voorbije maanden werd meermaals met verschillende actoren rond de tafel gezeten om hun inzichten en visies mee te nemen in de aanpassingen aan de stroomgebiedbeheerplannen.

Het door de CIW voorgestelde ambitieniveau van de gebiedsgerichte prioritering is hoog en de Vlaamse Regering wenst die ambitie hoog te houden. Uit de reacties op het openbaar onderzoek bleek dat in twee gebieden de ambitie kan worden verhoogd, maar dat zonder extra maatregelen het ambitieniveau in tien gebieden in gedrang kwam. Deze nota bevat daarom bijkomende acties om het ambitieniveau in deze gebieden niet terug te schroeven. Het gaat om de gebieden Kalkense Vaart, Poekebeek, Zwalm, Molenbeek – De Vliet, Molenbeek – Ter Erpenbeek, Molenbeek – Maarkebeek, Bellebeek, Zwarteluisbeek, Blankaart waterlopen en de Zenne.

Klasse	Ambitieniveau	
	Aantal waterlichamen	
	Ontwerpplan vóór openbaar onderzoek	Definitief plan
Klasse 1 (reeds goede toestand)	1	1
Klasse 2 (inspanningen uitvoeren 1 x 6 jaar)	14	14
Klasse 3 (inspanningen uitvoeren 1 x 6 jaar)	51	51
Klasse 4 (inspanningen uitvoeren 2 x 6 jaar)	52	54
Klasse 5 (inspanningen uitvoeren 3 x 6 jaar)	34	34
Klasse 6 (inspanningen uitvoeren 3 x 6 jaar)	43	41

Blijvend inzetten op de ervaring en expertise die in de voorbije jaren werd opgebouwd, is essentieel. Maar er is meer nodig. We moeten de focus verleggen naar nieuwe, forsere maatregelen. Om die STROOMversnelling te realiseren zetten we in op verschillende grote werven en vier basisprincipes:

1. Maximaal milieurendement
2. De vervuiler betaalt
3. Meer natuur gebaseerde oplossingen
4. Responsabilisering en handhaving als stok achter de deur

Deze basisprincipes gelden uiteraard voor alle domeinen van het waterbeleid, en niet enkel op waterkwaliteit en de kaderrichtlijn Water waar deze conceptnota op gericht is. Voor een maximaal milieurendement leggen de stroomgebiedbeheerplannen koppelingen met beschermde gebieden, ruimtelijke ordening, socio-economische factoren, industrie,.... Dit verhoogt niet alleen het rendement, maar ook de maatschappelijke meerwaarde. Tegelijk stimuleren we stakeholders op lokaal niveau om via gebiedsgerichte initiatieven, integrale projecten op te zetten en te realiseren. Het stroomgebiedbeheerplan bevat ook maatregelen rond overstromingsrisico's. Na de waterbom die België getroffen heeft in de zomer van 2021 is een expertenpanel hoogwaterbeveiliging – in opdracht van de Vlaamse Regering - aan de slag gegaan om aanbevelingen uit te werken. Op basis van de conclusies van het expertenpanel zal later een addendum bij het maatregelenprogramma toegevoegd worden om Vlaanderen beter te beschermen tegen extreme neerslagevents.

Tot slot is het ook cruciaal om het totstandkomingsproces en de governance van de stroomgebiedbeheerplannen zelf onder de loep te nemen voor meer effectiviteit en efficiëntie. Zonder afbreuk te doen aan de grote expertise die de ontwerpen ervan bevatten, heeft Vlaanderen ook hier nood aan een STROOMversnelling die leidt tot **minder planlast en meer ondersteuning op het terrein**. Waterkwaliteit staat niet alleen en heeft tal van raakvlakken met andere sectoren. We reiken daarom de hand naar de verschillende partners op het terrein. Door samen de hand aan de ploeg te slaan met de landbouwsector, natuurverenigingen, lokale besturen e.a. kunnen we deze grote STROOMversnelling samen realiseren.

A. Afvalwaterzuivering

Vereenvoudigde procedures, heldere taakverdeling en meer responsabilisering

Het Vlaamse Regeerakkoord 2019 – 2024 stelt: “We hervormen de financieringssystemen voor gemeenten en Aquafin naar een meer resultaatgerichte, flexibele en programmatorische aanpak, met sterk vereenvoudigde procedures en meer responsabilisering in de taakverdeling tussen VMM en de rioolbeheerders”. Bovendien werd een gebiedsgerichte concretisering van de doelstellingen van de kaderrichtlijn Water in de waterbeleidsnota 2020-2025 aangekondigd. Met de vaststelling van de stroomgebiedbeheerplannen en met de bijkomende acties in deze conceptnota wordt dit concreet gemaakt. Dit vervangt de generieke actie uit het maatregelenprogramma “Verdere afstemming tussen Vlaanderen, gemeenten en rioolbeheerders om tot een gedragen akkoord te komen over de invulling en realisatie van de plan-doelstelling en de financiering ervan.

Bovengemeentelijke sanering (Aquafin)

In 2022 wordt een nieuwe samenwerkingsovereenkomst afgesloten tussen het Vlaamse Gewest en Aquafin met een resultaatgerichte aansturing, doelstellingen en kritieke prestatie-indicatoren (KPI's). Er komt tegelijk een aangepaste projectcyclus voor meer flexibiliteit, sterk vereenvoudigde procedures en kortere doorlooptijden in ontwerpfase. Belangrijk hierbij is dat het rendement in investeringen bovenlokaal en lokaal maximaal op elkaar aansluiten.

Gemeentelijke sanering (rioolbeheerders)

De gemeentelijke sanering zal in de toekomst op een analoge resultaatgerichte manier aangestuurd worden. Met duidelijke verantwoordelijkheden en doelstellingen.

1. Eénduidige verantwoordelijkheid

De eindverantwoordelijkheid moet eenduidig en transparant zijn. In het waterwetboek werd reeds bepaald dat de drinkwaterbedrijven verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de saneringsplicht, tenzij ze die taak overdragen aan een derde. Indien de uitvoering van de saneringsplicht wordt overgedragen aan een derde, moeten de doelstellingen die hieraan verbonden zijn contractueel worden doorvertaald. De drinkwaterbedrijven zijn verantwoordelijk voor die doorvertaling, de regisseur/toezichthouder bewaakt de juiste doorvertaling en kan bijstellingen adviseren. De overdracht mag bovendien enkel als geheel gebeuren, niet gedeeltelijk. De gemeenten blijven nauw betrokken bij de uitvoering van de saneringsopdracht omwille van de afstemming met het openbaar domeinbeheer, het ruimtelijk beleid en hun rol in de handhaving. De afstemming met de lokale beheerders van het openbaar domein dient verzekerd te worden. Wanneer de uitvoering van de saneringsplicht evenwel wordt overgedragen aan een gemeente, gemeentebedrijf of een door de gemeente na een publieke marktbevraging aangestelde entiteit, rust de coördinerende rol op het drinkwaterbedrijf, inclusief het stroomlijnen van de rapportering die rioolbeheerders bezorgen aan de regisseur/toezichthouder. In deze nota wordt met de term “rioolbeheerder” consequent de partij bedoeld bij wie de saneringsplicht ligt of aan wie ze werd overgedragen.

Naast het collectieve luik, omvat de gemeentelijke saneringsverplichting ook de individuele sanering. De rioolbeheerder kan daar invulling aan geven via een collectief aanbod naar particulieren, of via individuele contracten indien de particulier zelf instaat voor de realisatie en onderhoud. In beide gevallen moeten de rechten en plichten tussen beide partijen vastgelegd worden en blijft de rioolbeheerder eindverantwoordelijk.

2. Doelstellingen voor de gemeentelijke saneringsverplichting

Zoals voorzien in het decreet, kan de Vlaamse Regering nadere regels vaststellen met betrekking tot de saneringsverplichting. De krijtlijnen hiervoor zullen tegen eind 2022 door de Vlaamse Regering worden uitgezet en zullen minimaal bestaan uit volgende elementen :

- **Verminderen van vervuilingdruk**

1. De reductiedoelstellingen voor **stikstof en fosfor** op niveau van elke gemeente, te behalen tegen 2027. De zuiveringsgraad in Vlaanderen stijgt hiermee van huidig 86% naar 91 % tegen 2027. Er wordt hierbij prioritaire aandacht gevraagd voor afvalwaterlozingen in SBZ-H gebied. En tegen 2027 moet in elke gemeente minimaal de zuiveringsgraad van 50 % behaald zijn.
2. In de ecologisch meest kwetsbare gebieden zullen tevens **overstortdoelstellingen** worden bepaald (zie verder).

- **Geïntegreerde hemelwateraanpak** : tegen eind 2024 moet er een hemelwater- en droogteplan zijn overeenkomstig de blauwdruk in 2021 uitgewerkt door de CIW.
- **Gezonde en performante infrastructuur**: uitvoering van de inspectieverplichtingen inclusief de mijlpalen, voor het in goede toestand te houden van de bestaande infrastructuur, zoals opgenomen in de code van goede praktijk voor rioleringsystemen (CIW 31/5/2021)

Wat reductie-inspanningen betreft, zijn de waarden uit het stroomgebiedbeheerplan op niveau van elke gemeente van toepassing en bindend. Herverdeling binnen éénzelfde waterlichaam is mogelijk (tussen gemeentegrenzen, maar ook gemeentelijk en bovengemeentelijk) op voorwaarde dat de alternatieve projecten binnen de looptijd van het plan gerealiseerd worden. Partijen moeten in dat geval onderling tot een overeenstemming komen en kunnen een aanvraag indienen bij de VMM die als regisseur een centrale rol opneemt om reducties te beheren en herverdelingen binnen de saneringssector goed te keuren.

3. Opvolging en begeleiding

Jaarlijks rapporteren de rioolbeheerders over de voortgang met betrekking tot de gemeentelijke saneringsverplichting. Rioolbeheerders die hun gemeentelijke doelstellingen niet halen, moeten de regisseur/toezichthouder transparant aangeven hoe dit komt en welke stappen ze (inclusief timing) zullen ondernemen om de doelstellingen te halen. Bij een financieel probleem moet maximaal ingezet worden op intergemeentelijke samenwerking, solidair inzetten van saneringsinkomsten en externe financiering (leningen). De regisseur/toezichthouder zal de partijen die belast zijn met de uitvoering van de saneringsplicht begeleiden.

4. Handhaving

Indien de rioolbeheerder ondanks inspanningen en begeleiding in gebreke blijft, kan de Vlaamse overheid de toegang tot watergerelateerde subsidies geheel of gedeeltelijk ontzeggen.

Indien een partij aan wie het drinkwaterbedrijf de gemeentelijke saneringsplicht heeft overgedragen, in gebreke blijft, moet het drinkwaterbedrijf de overeenkomst met deze partij kunnen schorsen en de uitvoering ofwel zelf overnemen ofwel toewijzen aan een intergemeentelijk en solidair samenwerkingsverband. In dat geval moet het drinkwaterbedrijf een deel van de saneringsbijdragen kunnen inhouden om dat te financieren. Dit principe moet opgenomen worden in de contracten tussen het drinkwaterbedrijf en de uitvoerder.

Voor de individuele sanering moet de partij die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de gemeentelijke saneringsplicht, de nodige afspraken maken met de gemeente die handhavend kan optreden op de milieuwetgeving.

5. Gemeentelijke saneringsmiddelen inzetten waarvoor ze dienen

De jaarlijkse rapportering over kosten, opbrengsten en kasstromen wordt verdergezet en de analyse- en controlecapaciteit van de regisseur/toezichthouder wordt versterkt via verschuiving van bestaande middelen. Net zoals bij Aquafin, wordt de gemeentelijke rapportering geoptimaliseerd naar een resultaatgericht toezicht. Een **aansturing op doelstellingen** verhoogt responsabilisering, bepaalt duidelijke verantwoordelijkheden maar geeft de actoren meer flexibiliteit in hun dagelijkse werking in de plaats. Op die manier wordt de sector maximaal aangestuurd voor een efficiënte aanwending van de beschikbare middelen.

De tussenkomst in wegherstelkosten wordt transparant gerapporteerd aan de toezichthouder.

Geen nieuwe bebouwing zonder afvalwaterzuivering

Om extra vervuilingdruk te vermijden, zijn bijkomende structurele maatregelen noodzakelijk. Zowel voor een nieuwbouw als een herbouwing moet de vergunningverlenende overheid stedenbouwkundige lasten / voorwaarden opleggen voor de zuivering van het afvalwater zodat de extra vervuilingdruk primair wordt opgevangen binnen het project zelf.

Als niet op bestaande riolering en/of zuivering kan aangesloten worden, dan wordt advies ingewonnen bij de rioolbeheerder die nadere regels kan vastleggen en/of een saneringsaanbod doet. Als de initiatiefnemer van een project niet ingaat op het saneringsaanbod, kan de initiatiefnemer van een project ook zelf de zuivering organiseren, mits het afsluiten van een overeenkomst met de rioolbeheerder. De rioolbeheerder blijft hierbij steeds eindverantwoordelijk voor de gemeentelijke saneringsopdracht.

Als hier niet aan voldaan wordt, moet de vergunning geweigerd worden.

De rioolbeheerder moet in haar advies zich houden aan de volgende minimale richtlijnen:

- Voor projecten van meer dan 10 woonentiteiten dient de vervuilingdruk onmiddellijk en binnen het project gereduceerd te worden. Indien de nieuwe bebouwing is aangesloten op een bestaande riolering, moet die riolering ook aangesloten zijn op een zuiveringsinstallatie.
- Voor projecten met minder dan 10 woonentiteiten gebeurt dit op het niveau van de gemeentelijke reductiedoelstellingen en dient de reductie ten laatste gerealiseerd te zijn in de planperiode van het stroomgebiedbeheerplan die volgt na de realisatie van het project. Concreet wordt de reductie toegevoegd aan de gemeentelijke reductiedoelstellingen van de volgende planperiode.

De procedures en de decretale bepalingen voor zoneringsplannen en gebiedsdekkende uitvoeringsplannen worden zo veel mogelijk afgeschaft. In de plaats komen de reductiedoelen en de voorwaarde bij nieuwbouw. Planlasten worden op die manier sterk gereduceerd.

Vlaanderen helpt uitvoering versnellen

Vlaanderen helpt de rioleringssector om de effectiviteit van investeringen verder te verhogen en biedt handvaten aan om oplossingen te zoeken voor dossiers die geblokkeerd zitten.

- Tegen eind 2022 komt er een **toolbox “Decentrale zuivering”** die op een objectieve manier een inzicht geeft in de verschillende opties en kosten verbonden aan de verdere uitbouw en optimalisatie van de saneringsinfrastructuur. Op die manier stellen we beleidsondersteunende handvaten ter beschikking, om de lokale actoren te helpen optimale keuzes te maken. Lokale besturen zullen rechtstreeks mee betrokken worden in de ontwikkeling.
- De **afstemming van investeringen** tussen mobiliteit en riolering wordt versterkt in de twee richtingen. Afstemming heeft niet alleen qua eindresultaat en doorlooptijden voordelen voor de beide beleidsdomeinen, maar ook financieel. Aquafin wordt gevraagd een actieve rol op te nemen om synergiën te signaleren en aansluiting te zoeken op de prioriteiten van beide beleidsdomeinen. Naar analogie met de mogelijkheden om binnen de rioleringssector (lokaal pact cat. 5) flexibel mee te gaan met prioritaire mobiliteitsinvesteringen, voorziet MOW jaarlijks bij opmaken van hun GIP **een budgetlijn van min. 5 mio EUR** per jaar om mee te gaan met prioritaire riolering. Op die manier kan flexibel ingespeeld worden op opportuniteiten in twee richtingen, en worden dossiers versneld gerealiseerd.

We optimaliseren het riool-subsidieprogramma

De gewestsubsidies voor gemeentelijke riolering worden verdergezet in afwachting van een grondige evaluatie die deel uitmaakt van een **uitgaventoetsing tegen 2024** in lijn met de Vlaamse Brede Heroverweging. De kernvragen voor deze uitgaventoetsing zijn of de Vlaamse Overheid voor het thema in kwestie middelen moet uitgeven? En zo ja, of de huidige aanpak daarvoor de meest aangewezen is dan wel of er betere opties zijn. Vanuit een integrale omgevingsvisie, met een resultaatgerichte insteek, meer flexibiliteit inzake de keuzes van investeringen te geven aan de lokale besturen en rioolbeheerders, wordt nagegaan op welke manier een doorkijk kan gegeven worden over de beschikbare budgetten tijdens een gemeentelijke bestuursperiode.

Voor een maximaal milieurendement en om een versnelling te realiseren worden subsidieaanvragen geprioriteerd in functie van de bijdrage aan de doelstellingen **van het stroomgebiedbeheerplan**. Voor projecten gericht op uitbouw, moet het subsidiebedrag in nieuwe subsidieprogramma's lager zijn dan 7.000 euro / IE (prijsbasis 2021). Hiermee verhogen we de slagkracht, beperken we de kosten en stimuleren we innovatieve oplossingen.

Investeringen Aquafin

De bovengemeentelijke reductiedoelstellingen zijn grotendeels gebaseerd op investeringen die reeds aan Aquafin zijn opgedragen. Het huidig uitvoeringstempo dat het Vlaamse Gewest vanuit deze investeringsportofolio aan Aquafin toestaat, zal niet volstaan om de doelstellingen te halen, en moet omhoog. Aan Aquafin wordt daarom opdracht gegeven

de investeringen op te trekken en zich via de daaruitvolgende middelen van het prestatie­model met onmiddellijke ingang te organiseren zodat de ambities kunnen waargemaakt worden.

Enkel de stijging van het investeringsniveau zal evenwel niet volstaan om de voorziene plandoelstellingen te halen. Daarom wordt aan Aquafin opdracht gegeven bij de opmaak van zijn investeringsplan een focus te leggen op investeringen op waterlichamen klasse 2 en 3 en om actief de inzet van tijdelijke zuiveringsinstallaties te onderzoeken in zones waar de realisatie van een RWZI of collector problematisch is. Een goede afstemming met gemeentelijke rioolbeheerders en lokale besturen is daarbij cruciaal.

B. Reduceren van nutriëntendruk

De vervuiling met stikstof en fosfor van zowel het oppervlaktewater als het grondwater moet drastisch omlaag. De stroomgebiedbeheerplannen bevatten een duidelijk tijdspad met doelstellingen per waterlichaam (zie tabel in bijlage) en per sector. Zoals voorzien in het regeerakkoord stemmen we het mestbeleid, het erosiebeleid en het nieuwe landbouwbeleid maximaal af op de stroomgebiedbeheerplannen. Voor de sector “huishoudens” zijn de doelstellingen doorvertaald naar de afvalwaterzuiveringsopgave (zie voorgaande paragraaf). Voor de sector “industrie” verwijzen we naar de vergunningverlening voor lozingen van bedrijfsafvalwater en de impactbeoordeling die naar aanleiding van het Wezer arrest gebruikt wordt om bij de adviesverlening rekening te houden met de impact van een lozing op de ontvangende waterloop.

C. Erosiebeleid

Zoals bepaald in het regeerakkoord sturen we het erosiebeleid bij met als uitgangspunt het principe “de vervuiler betaalt”. Dit is goed voor de bodem, goed voor de kwaliteit van het oppervlaktewater én bespaart op de kosten voor het ruimen van de waterlopen. Daarnaast stelt het regeerakkoord: “Na evaluatie sturen we het erosiebeleid bij. Binnen het landbouwbeleid koppelen we daartoe voor bepaalde erosiegevoelige percelen in erosiegevoelige gebieden de inkomenssteun aan maatregelen om bodemerosie te voorkomen. “

Op basis van de uitgevoerde evaluatie, wordt tegen uiterlijk **1 januari 2023 een juridisch kader** uitgewerkt dat de erosieproblematiek, structureel aanpakt. We zetten zo veel mogelijk in op brongerichte maatregelen op erosiegevoelige gronden in Vlaanderen. Het kader zal beheerders van gronden waar ernstige bodemerosie voorkomt, aanzetten tot het nemen van de nodige remediërende maatregelen. Dit kan omvatten : optimalisatie van teelten op gevoelige percelen, teelttechnische maatregelen waar nodig en de aanleg van bufferstroken of bufferende elementen. Beheerders kunnen hiervoor desgevallend (financieel) ondersteund worden. Er wordt onderzocht hoe beheerders, behoudens overmacht, geresponsabiliseerd kunnen worden, bijvoorbeeld voor het voorkomen van schade die het gevolg is van ernstige bodemerosie. We bekijken hoe de private verzekeringsmarkt bij de uitwerking kan betrokken worden.

D. Bufferstroken

Bufferstroken langsheen waterlopen, met een zone zonder nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen, zijn belangrijk om de kwaliteit van het oppervlaktewater te beschermen. Er komt meer duidelijkheid en zo mogelijk een harmonisatie van de afstandsregels langs waterlopen en van een geoloket waar de geldende bufferstroken eenduidig consulteerbaar zijn.

C. Ecologie

Gebiedsgerichte initiatieven als vliegwiel om integrale projecten op te zetten en te realiseren

Gebiedsgerichte initiatieven moeten de motor worden om meer integrale projecten te realiseren. Dit is noodzakelijk om de goede ecologische toestand van onze waterlopen te bereiken (kaderrichtlijn Water) , overstromings- en droogterisico's aan te pakken , maar biedt ook koppelkansen met andere domeinen. Daarom willen we in Vlaanderen gemiddeld in elk bekken minstens twee gebiedsgerichte initiatieven opstarten en via een oproep voor lokaal engagement met werkingsbudget ondersteunen. Het gebiedsgerichte initiatief kan getrokken worden door bijvoorbeeld bekkensecretariaten, regionale landschappen, gebiedsgerichte processen van andere entiteiten of één of meerdere lokale spelers en lokale besturen. Gebiedsgerichte initiatieven worden geselecteerd volgens de prioriteiten van het stroomgebiedbeheerplan. De werkingsmiddelen zullen via samenwerkingsovereenkomsten ter beschikking worden gesteld en de investeringsmiddelen komen van bestaande budgetten bij de verschillende actoren die binnen het initiatief mee een actie uitvoeren, zoals VMM, VLM, Departement L&V , DVW, ANB, lokale besturen, Departement Omgeving, Bundeling via gebiedsgericht initiatief creëert koppelkansen en efficiënte aanwending. Voor de open ruimte wordt afgestemd met de gezamenlijke Vlaamse investeringsagenda die in de schoot van de Programmacommissie Landinrichting wordt opgemaakt.

Het gebiedsgericht initiatief heeft als doel om investeringen ook effectief gerealiseerd te krijgen. Concreet doen ze dat:

- Door een lokaal netwerk op te bouwen en partners rond zich te verenigen zoals lokale besturen, waterloopbeheerders, VLM, ANB, landbouwers, bedrijven, private eigenaars, terreinbeherende verenigingen ...
- Door koppelkansen te zoeken tussen doelstellingen van het stroomgebiedbeheerplan, hemelwater- en droogteplannen en het waterbeleid met doelstellingen van andere aanpalende beleidsdomeinen zoals natte natuur,
- Door samen op zoek gaan naar gepaste oplossingen en dit te vertalen in concrete deelprojecten,
- Door deelprojecten professioneel te begeleiden via expertise en het faciliteren van partnerships, hulp te bieden bij financieringszoektocht inclusief een brugfunctie te vervullen naar projectoproepen en klaverbladfinanciering,
- Maar ook de voortgang te monitoren en resultaten in relatie tot de stroomgebiedbeheerplan-doelstellingen op te volgen.

Een gebiedsgericht initiatief is op die manier gericht op resultaat en uitvoering, met een mandaat en governance.

❖ Investeringsprogramma “levend water”

De afgelopen eeuwen heeft Vlaanderen stevig ingegrepen op de vorm van onze waterlopen: rivieren werden uitgebaggerd, ingebuisd, rechtgetrokken en ingedijkt, oevers werden verstevigd, stuwen en sluizen aangelegd, hele kanalen werden gegraven. Veruit de meeste waterlopen zien er ondertussen compleet anders uit dan pakweg een eeuw geleden. Die aanpassingen hebben, zo blijkt intussen, ook een negatief effect. Het wegnemen van ruimte voor water en de focus op snelle waterafvoer veroorzaakt net méér problemen van wateroverlast én tegelijk een grotere gevoeligheid aan droogte. Natte gebieden functioneren immers als de “longen” en “nieren” van beken en rivieren; ze zuiveren het water en brengen er zuurstof in. Waar waterlopen werden ingedijkt en de vallei werd gedraineerd, zorgde dat voor een slechtere waterkwaliteit. Bovendien zijn de gedraineerde landbouwgronden erg droogtegevoelig in de steeds langer durende droge periodes. Ook de natuur betaalt een hoge prijs: trekvissen kunnen niet meer migreren en verdwijnen uit de rivier, waterleven vindt geen plek op de verharde oevers. Dit aanpakken, vereist een planmatige en structurele aanpak van waterlopen waarbij de volgende maatregelen worden uitgerold:

- Hydrologisch herstel van waterlopen door hermeandering, oeverherstel en verontdieping.
- Waar mogelijk worden dijken en ontwateringsgrachten verwijderd. Waar volledig herstel niet mogelijk is kan via het plaatsen van knippen, drempels, aantakken van oude meanders, ... het bergend vermogen van de vallei deels worden hersteld.
- Het natuurlijk inrichten van oevers en de waterloop beschermen tegen verontreiniging via het instrument “oeverzones”
- Ontwikkeling van speelplekken in en langs schone waterlopen, zodat mensen er ook van kunnen genieten

Om dit alles te realiseren, wordt in de stroomgebiedbeheerplannen een geïntegreerd investeringsprogramma “levend water” gelanceerd, gericht op herstel van de hydromorfologie van de waterloop. Zo kunnen we waterlopen opnieuw hun natuurlijk karakter geven en knelpunten op dat vlak die een goede waterkwaliteit in de weg staan, wegwerken. Bij voorkeur wordt hierbij samengewerkt binnen gebiedsgerichte initiatieven met meerdere actoren zoals VLM, natuurland, landbouwers, bedrijven, ... en worden meerdere doelstellingen tegelijk aangepakt, zoals de strijd tegen droogte en wateroverlast, het herstel van waterkwaliteit en biodiversiteit in waterloop en vallei, klimaatadaptatie, waterbeleving... Deze integrale aanpak garandeert ook een efficiënt gebruik van de beschikbare middelen.

We geven prioriteit aan de acties uit het stroomgebiedbeheerplan in **SBZ en klasse 1/2/3 waterlichamen**. Het programma wordt opgemaakt door een expert-groep en de Vlaamse Milieumaatschappij, in overleg met de waterloopbeheerders. Voor investeringen op waterlopen beheerd door lokale besturen, wordt **ondersteuning voorzien via een projectoproep**.

Voor de realisatie van oeverzones wordt een toepassingskader uitgewerkt dat waterbeheerders en aangelanden duidelijk maakt welk type oeverzone in welke situatie aangewezen is en met welk(e) instrument(en) dit gerealiseerd kan worden. Er zal ook een sterk vereenvoudigde procedure uitgewerkt worden voor de inzet van de bruikbare instrumenten van het decreet landinrichting (beheerovereenkomsten, dienstenvergoedingen, verwervingsinstrumenten inclusief grondenbank, ...).

❖ Saneringsprogramma vervuilde waterbodems

De prioritair geselecteerde en onderzochte waterbodems worden gesaneerd. Voor de **Grote Laak en Winterbeek** is dit lopend en zijn middelen reeds voorzien. Voor de **Molse Nete, Grote Nete, Kneutersloop, Molenbeek (Ronse) en Oude Dokken (Gent)** en een bijkomende selectie van prioritaire waterbodems worden bijkomende middelen vrijgemaakt. In de planperiode zal een selectie gemaakt worden uit de lijst van de nog te onderzoeken waterbodems. Deze lijst zal jaarlijks worden bijgewerkt op basis van recente data, inclusief het onderzoek naar de emerging contaminants (PFAS, gebromeerde vlamvertragers, ...). Bovendien zal in het kader van een integraal beheer getracht worden om dossiers te laten samen te sporen met andere initiatieven en op deze manier een meerwaarde te creëren (zie gebiedsgerichte initiatieven / integrale projecten). Het principe 'de vervuiler betaalt' wordt maximaal toegepast. Aangezien het niet altijd mogelijk is om een specifieke vervuiler aan te duiden, of deze niet bestaat, worden extra middelen voorzien binnen het budget van de stroomgebiedbeheerplannen, aangevuld met een lozingsheffing voor nieuwe stoffen.

❖ Investeringsprogramma riooloverstorten

Bij hevige regenval kunnen (gemengde) rioleringen de combinatie van afvalwater en regenwater niet altijd verwerken. Het teveel aan water in het rioleringsnet wordt dan naar de waterlopen afgeleid via riooloverstorten. Dit kan lokaal aanleiding geven tot ernstige vervuiling van het oppervlaktewater. Een geïntegreerde aanpak is nodig, met prioriteit voor kwetsbare gebieden. **De negatieve impact van prioritaire riooloverstorten in de ecologisch meest kwetsbare gebieden wordt hierbij tot nul herleid.**

- We geven opdracht aan INBO en ANB om tegen eind 2022 de kwetsbare waterloopsegmenten aan te duiden. Tegelijk wordt onder coördinatie van de VMM aan alle waterloopbeheerders en ANB gevraagd om aan te duiden op welke van deze waterloopsegmenten zij momenteel een grote overstort-impact ervaren met blijvende schade voor het watersysteem of de ecologie. Op basis van overstortmetingen worden voor deze prioritaire zones overstortdoelstellingen geformuleerd. De code van goede praktijk wordt hiervoor bijgesteld.
- Zowel bovengemeentelijke als gemeentelijke rioolbeheerders moeten, in nauwe samenwerking, hun verantwoordelijkheid opnemen.
- Voor overstorten met grote ecologische impact is financiering via het lokaal pact mogelijk, als blijkt dat belangrijke ingrepen nodig zijn op het gemeentelijk rioolstelsel. Aan Aquafin wordt gevraagd om voor deze overstorten met de

rioolbeheerders en waterloopbeheerders een actieplan op te stellen en uit te voeren. Er worden wel voorwaarden gesteld aan de lokaal pact financiering :

- Het moet gaan om een overstort met bovengemiddelde ecologische impact (vergelijkbaar met het principe van omslagwaarden per gemeente, criteria uit te werken)
- Een gezamenlijk gemeentelijk / bovengemeentelijk rioolmodel moet zijn opgezet, gelet op de interacties tussen beide.
- Er moet een hemelwater- en droogteplan zijn.

Actieplannen moeten ook maximaal inzetten op bronmaatregelen, en helpen zo om de doelstellingen uit die hemelwater- en droogteplannen te realiseren. Hierbij moet maximaal rekening gehouden worden met de effecten van de afkoppeling van grote verharde oppervlaktes.

Snelheid houden en effectiviteit verder verhogen

Een ambitieus programma vereist nauwgezette opvolging en monitoring. Gelet op de verschillende uitdagingen over alle beleidsdomeinen heen maken we werk van een geïntegreerd programmamanagement dat onder meer voortbouwt op de reeds opgezette ervaring en structuur die uitgewerkt werd in kader van de opvolging en projectmanagement van de Blue Deal, Sigma , ... Dit moet Vlaanderen in staat stellen om de acties uit de derde stroomgebiedbeheerplannen – en de STROOMversnelling op een duurzame en structurele manier op te volgen, bij te sturen en aan te vullen met nieuwe inzichten waar nodig.

Tegelijk wordt aan de CIW tegen eind 2022 een wetenschappelijk advies gevraagd hoe gebiedsgerichte doelstellingen voor de kaderrichtlijn water verder kunnen worden ontwikkeld en kennis-hiaten weggewerkt, met het oog op de **volgende planopmaak**. De “Driver-Pressure-State-Impact-Responses” aanpak – ligt aan de basis van het planproces. Via databanken en modellering wordt in kaart gebracht hoeveel druk er aanwezig is en hoeveel druk er moet worden afgebouwd om de goede toestand te bereiken. Een zogenaamde “GAP-analyse” kon in de huidige plannen reeds toegepast worden voor fosfor en stikstof. Bedoeling is dit ook voor andere elementen op een gelijkaardige manier te ontwikkelen, in het bijzonder voor de hydromorfologische drukken en de fysicochemische drukken. Op die manier worden eenduidige linken gelegd tussen de status van de waterlichamen, de drukken die op die waterlichamen uitgeoefend worden en hoeveel de drukken verminderd moeten worden om hieraan te remediëren. Deze **GAP-analyse** wordt door de VMM en het wetenschappelijk comité opgemaakt tegen medio 2023. Vervolgens wordt op basis van een uitvoerbaarheids-/betaalbaarheidsanalyse tegen eind 2023 een **beleidsadvies** geformuleerd inclusief de haalbaarheid om de doelstellingen **in twee in plaats van drie planperiodes** te realiseren. Dit ter voorbereiding van een beleidsbeslissing over gebiedsgerichte doelstellingen voor de volgende planperiode , als leidraad voor het planproces , en waaraan maatregelen kunnen afgetoetst worden. Tegelijk worden verbanden gelegd met de plannen van andere beleidsdomeinen, zodat ze elkaar kunnen versterken.

Simultaan wordt de effectiviteit en efficiëntie van het plan-opmaakproces geëvalueerd tegen de zomer van 2023. Zonder afbreuk te doen aan de grote expertise die de ontwerpen bevatten, heeft Vlaanderen ook hier nood aan een stroomversnelling die leidt tot **minder planlast en een betere doorwerking** op het terrein. Wat is de optimale “vorm” van de plannen, hoeveel detail is nuttig, waar ligt het evenwicht tussen top down plannen en bottom up input van de uitvoerende actoren? De evaluatie moet lessen trekken uit het gevoerde traject en vooral aanbevelingen formuleren voor de komende plancyclus. Er wordt ook gevraagd dit te spiegelen aan de aanpak van andere Europese landen en soortgelijke plannen voor andere milieucompartimenten en daarbij “good practices” in beeld brengen. De evaluatie wordt uitgevoerd door een onafhankelijke partij, die verantwoordelijk is voor de inhoud ervan. Zowel planopstellers, de CIW leden als de relevante actoren zullen betrokken worden.

BIJLAGE

Overzicht van de te realiseren reductie stikstof en fosfor per waterlichaam en per sector.

Zie Excel-tabel reductiedoelstellingen 2022-2027.